

Масалітіна В.С.,
студентка 6 курсу, 7 групи,
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЖЕРТВ ЗГВАЛТУВАНЬ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОДАТКІВ ДЛЯ ЗНАЙОМСТВ

Ключові слова: насильницькі злочини, згвалтування, віктимна поведінка жертв згвалтувань.

Анотація: У тезах розглянута віктимна поведінка жертв згвалтувань за посередництвом мережі Інтернет, а саме додатків для знайомств.

Аннотація: В тезисах рассмотрено виктимное поведение жертв изнасилований посредством сети Интернет, а именно приложений для знакомств.

Ключевые слова: насильственные преступления, изнасилования, виктимное поведения жертв изнасилований.

Summary: The abstracts consider the victim behavior of rape victims through the Internet, namely dating apps.

Keywords: violent crimes, rape, victim behavior of rape victims

Питання віктимної поведінки жертви згвалтування, яка постраждала від використання додатків для знайомств є складним явищем у кримінологічному сенсі. Основні складнощі концентруються навколо питання про те, якою була воля потерпілої у випадках, коли вона при об'єктивно наявній можливості уникнути вступу у статевий зв'язок не робить ніяких кроків для цього, більш того вчиняє дії, що дозволяють припускати її згоду на статеву близькість. Віртуальний простір став самостійним місцем існування людського інтелекту і, як будь-яка об'єктивна реальність, породив безліч проблем, в тому числі і правових [5, 1299].

Життя і діяльність підлітків поступово переміщується з вулиці у кіберпростір. Інтернет знеособив спілкування, зробив його анонімним, сформував новий тип суспільних відносин та цінності, які поки що не захищені кримінально-правовими заборонами. Одно-

часно, у сучасних підлітків значно розширився діапазон небезпечної поведінки, що формально не підпадає під дію Кримінального кодексу [7, 209].

Ця проблема породила концепцію, так званого, «сприяння жертви», розробленої М. Аміром, який досліджував роль потерпілої особи у механізмі вчинення згвалтування. Під «сприяє» він розумів поведінку, яка могла бути інтерпретованою злочинцем або як явне запрошення до сексуальної взаємодії, або як знак того, що жертва буде доступна, якщо він проявить достатню наполегливість [1, с. 493-502]. У сучасній кримінології подібна поведінка називається віктимною.

Найнебезпечнішим та найпоширенішим статевим злочином є згвалтування. У переважній більшості випадків аналіз згвалтувань зводиться до вивчення особистості злочинця, його сексуального розвитку, при цьому практично не враховується поведінка та особистість жертви. Але, як показують соціально-кримінологічні дослідження, у скоєнні злочину сприяє ситуація, в якій, у динаміці скоєння злочину часто сама жертва відіграє значну роль.

Згвалтування це злочин специфічний не тільки тому, що його жертвами можуть бути лише дорослі жінки, а й підлітки, студенти. У цьому злочині виключається протиправна поведінка потерпілої особи. Проте, це не означає, що поведінка потерпілої завжди нейтральна по відношенню до результату та не має значення у розвитку ситуації злочину [2].

В.В. Голіна виділяє поведінку жертв статевих злочинів у дозлочинний період. В залежності від проявів віктимності можна виділити три типи віктимної поведінки: 1) поведінка-поштовх, коли дії жертви більшою чи меншою мірою сприймаються злочинцем як згода чи натяк на інтимну близькість. Інакше таку поведінку називають провокуючою (кокетство, прояв підвищеної уваги, дружні почуття, закоханість, спільне проведення часу, знайомство у громадських місцях та ін.); 2) безвідповідально-байдужа поведінка, що створює об'єктивну можливість вчинення статевих злочинів (безпечна та безвідповідальна поведінка особи, що викликає рішучість на злочинне посягання; наївна поведінка; легковажність); 3) поведінка, пов'язана з віктимогенними властивостями жертви, які нею ігноруються або недооцінюються їх можливий вплив на

формування злочинного наміру (наприклад: емоційна та вольова вразливість). [3, с. 216]

У сучасному суспільстві Інтернет простір став невід'ємною сферою життя та діяльністю величезної кількості людей. Споживач мережі може мати псевдонім або електронну ідентифікацію особистості, відмінну від його реальної ідентифікації [6, с. 206]. Великий відсоток аудиторії користувачів Інтернету складають особи підліткового та юнацького віку, що є активними користувачами. Підлітки, вступаючи в Інтернет-середовище, утворюють особливу підліткову сферу спілкування, засвоюючи при цьому норми, цінності, установки мережі. Взаємодія підлітків в Інтернет просторі характеризується не обов'язковістю дотримання загальноприйнятих норм, і тим самим ускладнює процес контролю тих соціальних норм та форм поведінки, які засвоюють користувачі мережі Інтернет.

Так, глобальна мережа Інтернет надає миттєвий доступ до різної інформації, у тому числі до сайтів знайомств. На сьогодні актуальними сайтами та додатками знайомств є Badoo, Mamba, Tinder. Такими додатками користуються як підлітки, так й дорослі люди. При цьому, щодо віктимної поведінки, яка спровокувала до зґвалтування визначають два типи жертв: активний та некритичний типи.

Віктимна поведінка осіб обумовлена сукупністю індивідуальних та соціально-психологічних факторів. Для категорії осіб, які утворюють активний тип, характерна жертвовність, пов'язана з активною поведінкою, що провокує ситуацію віктимності своїм проханням або зверненням у додатку. Для активних потерпілих характерна поведінка двох видів: провокування, якщо для заподіяння шкоди залучається інша особа, та наступне, характеризується схильністю до ризику, необдуманого поведінки, часто небезпечної для себе та оточуючих. У мережі прикладом даної поведінки можуть виступати розміщення інформації про себе, викладення фотографій, контакти для зв'язку тощо. Знайомство з незнайомими особами, зустріч з даними незнайомцями у реальному житті, що може призводити до зіткнення з зґвалтуванням не тільки у просторі Інтернету, але й у реальному житті.

Для категорії осіб які обумовлюють некритичний тип віктимної поведінки належать особи, які демонструють необачність, невмін-

ня правильно оцінювати життєві ситуації у реальній та віртуальній взаємодії. Осіб некритичного типу виявляє нерозбірливість у знайомствах, довірливість, легковажність. Схильні до ідеалізації людей, виправданню негативної поведінки інших, не помічають небезпеки, яка може спровокувати до зґвалтування осіб у реальному житті, через зловживання довірою та легковажності її поведінки. Некритичний тип осіб має високі показники віртуальності та високий рівень використання додатків для знайомств. Дані особи створюють псевдоніми, надають різну інформацію про себе (реальну та вигадану), створюють безліч віртуальних особистостей, переносять норми віртуального світу у реальну взаємодію. Так, така поведінка особи може зацікавити злочинця [4, с. 50-54].

Таким чином, проблеми попередження віктимізації поведінки людей щодо використання ними сайтів знайомств, особами які стали жертвами зґвалтування, необхідно вирішувати якомога раніше та виконувати профілактичні заходи. Однак питання вивчення психологічних чинників віктимної поведінки, попередження віктимізації поведінки осіб, розробки заходів психологічної профілактики їх віктимної поведінки, Тому, одним з найактуальніших завдань сьогодення щодо забезпечення гармонійного розвитку є необхідність розробки спеціальних превентивних заходів щодо попередження зґвалтування за допомогою посередництва додатків знайомств, віктимізації, організація яких має здійснюватися на підставі результатів детальних досліджень психологічних чинників їх віктимної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психологія поведінки жертви. Довідник практичного психолога / І.Г. Малкіна-Пих. - К. : Видавництво «Ексмо», 2006. - 1008 с.;
2. Лиманська І.В. Віктимологічні профілактика насильницьких злочинів проти особистості: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - 2002;
3. Віктимологія : навч. посіб./В.В. Голіна, Б. М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2017. – 308 с. URL: http://criminology.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/posib_viktimologiya-2017_finaln.pdf

4. Федоренко С.В. Глобалізація розвитку комп'ютерних технологій: інтернет, досягнення та наслідки / С.Федоренко // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації: матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції. – Ч. II: фізичне виховання, фізика, інформатика, математика, техніка, біологія, хімія. – Тернопіль, 2010. – С. 50-54.

5. Combating Illegal Drugs Trafficking Using the Internet by Means of the Profiling Method /MO Ovcharenko, OV Tavolzhanskyi, TM Radchenko... - Journal of Advanced Research in Law and Economics, 2020

6. Таволжанський О. В. Сучасні реалії кіберпростору України / О. В. Таволжанський // Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи : матеріали панельної дискусії IV Харків. міжнар. юрид. форуму, м. Харків, 23–24 верес. 2020 р. – Харків, 2020. – С 203–208.

7. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема // Проблеми законності. 2016. № 133. С. 204-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_133_21.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент О.В. Таволжанський